

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

ISSUE
№8

1 INTERNATIONAL SCIENTIFIC
AND PRACTICAL CONFERENCE

**SCIENCE AND
INFORMATION
TECHNOLOGIES
IN THE MODERN WORLD**

FEBRUARY 26-28, 2025
ATHENS, GREECE

МАРКШЕЙДЕРСЬКІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ РУЙНУВАННЯ МАСИВУ НАВКРУГИ ПІДГОТОВЧОЇ ВИРОБКИ

Назаренко Валентин Олексійович

доктор технічних наук, професор

Бруй Ганна Валеріївна

кандидат технічних наук, доцент

Кафедра гірничої справи

Технічний університет «Метінвест політехніка», Україна

Маркшейдерські інструментальні зйомки поєднують у собі застосування спеціальних приладів і інструментів у сукупності з певною методикою проведення вимірювань, яка впливає на точність, вірогідність і повноту результатів досліджень у підземних умовах [1].

При комплексному дослідженні деформування виробок виконуються спостереження за зміщеннями контурних і глибинних реперів [2, 3]. В гірничій виробці на спеціальній спостережній станції маркшейдерські заміри зміщень контрольованих елементів системи «кріплення-масив» і глибинних реперів виконуються відносно жорстких пунктів, закладених в покрівлі або бортах виробки (рис. 1).

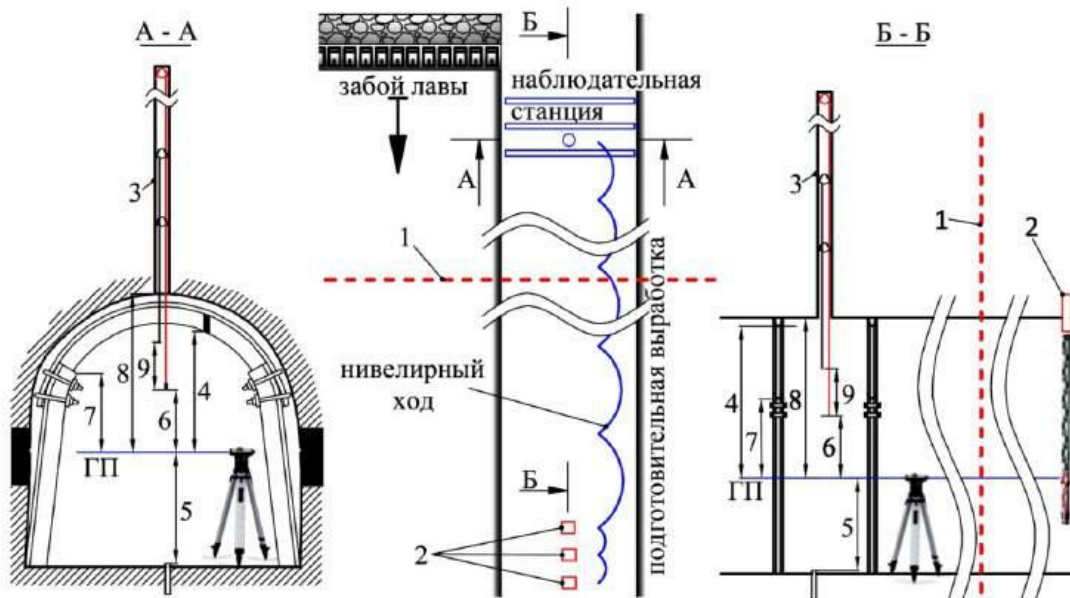

Рисунок 1 – Схема нівелювання реперів на спостережній станції:

ГП – горизонт приладу; 1 – границя зони впливу очисних робіт; 2 – вихідна група реперів; 3 – свердловина, що обладнана глибинними реперами; 4-8 – відліки по нівелірній рейці; 9 – зміщення глибинних реперів щодо репера у вибої свердловини

Спостережні станції закладаються поза зоною впливу очисних робіт, тобто на відстані не менш 2-3 ширини зони опорного тиску попереду лави [4]. Виконується кілька замірів для контролю вихідних висотних відміток досліджуваних елементів. При цьому нівелірна рейка встановлюється в таких

точках: на верхньому елементі кріплення, підшві виробки, кінці тяги глибинного репера у вибої свердловини, стійках кріплення й устя свердловини глибинної станції. По зміні висотних відміток щодо початкових вимірювань визначаються зміщення елемента [5]. Вихідні реperi нівелірного ходу закладаються групами, або «кущем» (по 4 репера, що дозволяє перед початком виробництва вимірювань переконатися в їхній нерухомості шляхом контролю перевищень) і на всьому протязі спостережень перебувають поза зоною впливу лави, що забезпечує їх стійкість.

Для встановлення закономірностей деформування системи «кріплення-масив» підготовчої виробки при встановленні канатних анкерів і високої швидкості посування очисного вибою (7 м/доб) в умовах слабких шаруватих бічних порід були виконані натурні спостереження в 165-м збірному штреку шахти «Степова». Усього обладнано 14 контурних станцій і 6 глибинних, з них три – глибиною 9.0 м і три – глибиною 8.0 м. Такі параметри були прийняті виходячи з можливостей бурового встаткування шахти й необхідності встановити деформації масиву вище закладення канатних анкерів (6.0 м). Середня прогнозована похибка визначення висотної відмітки по всіх станціях склала ± 13 мм, максимальне абсолютне значення нев'язання нівелірних ходів по всіх серіях вимірювань склало 11 мм при припустимій ± 16 мм.

Результати вимірювань зміщень елементів системи «кріплення-масив», а саме покрівлі, підшви, стійок кріплення наведені на рис. 2.

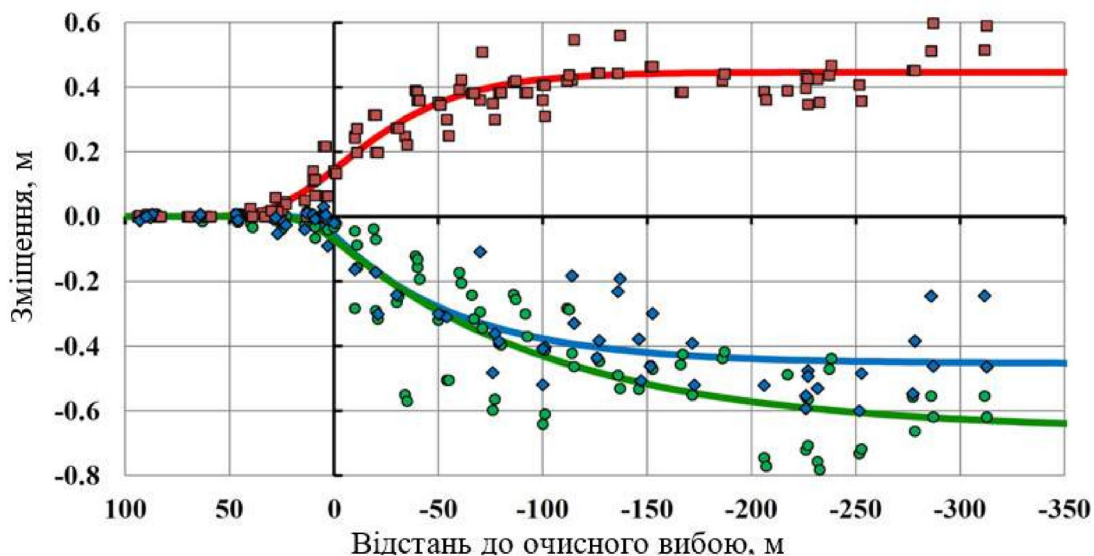

Рисунок 2 – Зміщення елементів системи «кріплення-масив» 165-го збірному штреку шахти «Степова»: 1(■) – підшва виробки, 2(♦) – стійка аркового кріплення, 3(•) – верхній елемент аркового кріплення

Вплив очисних робіт зафіксовано на відстані 40-60 м попереду очисного вибою. При цьому основним складовим є здимання підшви. Інтенсифікація зміщень настає на сполученні «лава-штрек»: зміщення підшви становить до 0.25 м, а покрівлі до 0.2 м. В 150-300 м за очисним вибоєм процес деформування загасає. Зміщення підшви становлять 0.3-0.6 м, покрівлі – 0.5-0.8 м, вдавлювання стійок кріплення в підшву – 0.25-0.6 м.

До підходу очисного вибою формування зони дезінтеграції порід покрівлі не спостерігається. Найбільші деформації становлять 10–20 мм/м у приконтурній області масиву на глибину до 3 м у покрівлю виробки. Це пояснюється розкриттям або закриттям тріщин у зоні непружних деформацій, яка приблизно сформувалася ще на етапі проведення виробки. На глибині 3–9 м у покрівлю виробки деформації мають знакозмінний характер, а їх абсолютні значення не перевищують 6 ± 3 мм/м, що свідчить про пружне деформування породної товщі. Нівелюванням встановлене опускання найбільш глибокого репера на величину до 15 мм у безпосередній близькості від очисного вибою на 5-ти з 6-ти спостережних станцій. Ця величина порівнянна з погрішністю визначення зміщень, але спостерігається виражена тенденція до опускання по всіх станціях, крім №3, де встановлене підняття породних шарів.

Висновок. Періодичні вимірювання дозволяють зафіксувати динаміку процесу конвергенції виробки з урахуванням фактору часу, або відстані до вибою. У результаті проведення спостережень одержані закономірності деформування масиву гірських порід і розвиток деформацій у часі для виробок, що повторно використовуються в умовах слабких порід Західного Донбасу.

References

1. Guidelines for ensuring the stability of face workings for reuse in coal mines, Ministry of Energy of Ukraine (in Ukrainian). 2022. Available from: <https://ips.ligazakon.net/document/RE39001?an=20>
2. Назаренко, В. О., Бруй, Г. В., Кучин, О. С., Криворучко, А. О., & Іськов, С. С. (2025). Маркшейдерський моніторинг стану гірничих виробок в умовах розробки зближених вугільних пластів як важливий елемент забезпечення безпеки праці та захисту шахтарів. *Технічна інженерія*, (2(94)), 258–267. [https://doi.org/10.26642/ten-2024-2\(94\)-258-267](https://doi.org/10.26642/ten-2024-2(94)-258-267)
3. Chetveryk, M., Bubnova, O., Babi, K. 2017. The rate of deformation development in the rock massif on the basis of surveying monitoring on the earth surface. *Mining of Mineral Deposits*, vol. 11(1), p. 57-64. <https://doi.org/10.15407/mining11.01.057>
4. Krukovskyi, O., Bulich, Y., Kurnosov, S., Yanzhula, O., Demin, V. 2022. Substantiating the parameters for selecting a pillar width to protect permanent mine workings at great depths. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, vol. 970(1), 012049–012049. <https://doi.org/10.1088/1755-1315/970/1/012049>
5. СОУ 10.1.00185790.011:2007 Підготовчі виробки на пологих пластах. Вибір кріплення, способів і засобів охорони. 2007. Мінвуглепром України, 113 с.